

Otvoreno pismo povodom medijskih napisa o projektu obnove pastirskih stanova na lokalitetima Lubenovac i Alan, u N.P. Sjeverni Velebit

Hrvatska javnost i aktivistička scena s pravom su prirodno sumnjičavi prema svakoj namjeri gradnje i razvoja na javnim dobrima. Činjenica je da se u proteklo vrijeme pred nama odvijao niz slučajeva u kojima su prirodni okoliš i društvena imovina bili olako podloženi interesima krupnog kapitala i raznih razina politike. No ponegdje ipak postoje i one drugačije, dobro promišljene inicijative iza kojih stoji entuzijazam i istinska želja za nečim konstruktivnim i korisnim. Kao nezavisni stručnjaci koji su volonterski sudjelovali u koncepciji i razradi spornog projekta rekonstrukcije pastirskih stanova, želimo ovdje iznijeti argumente da je spomenuta ideja upravo takva.

Prije svega želimo istaći naše poštovanje prema kritičkoj ulozi nevladinih organizacija i građanskih inicijativa koje često predstavljaju jedini glas upozorenja na nesavjesne radnje koje se odvijaju mimo pažnje javnosti. Kolegama iz udruge Animalia jedino zamjeramo što javnu polemiku o ovome projektu nisu započeli pozivom na razgovor već nekonstruktivnim napadom, pritom gradeći svoje zaključke na neprovjerenim informacijama. Nadamo se da za konstruktivan javni dijalog i dalje nije kasno te u ovom pismu nudimo svoj odgovor na zabrinutosti koje je posljednjih dana izložila udruga Animalia.

Započnimo razjašnjenjem nekoliko krivih i nepotpunih informacija koje su posljednje vrijeme o projektu dospjele u javnost:

1. Na Lubencu se ne planira rekonstrukcija pastirskih stanova već gradnja komercijalnih objekata više puta većih od izvornih

Ovu tezu bi trebali dokazivati kolčići zabodeni na lokalitetima gradnje kao i skica objekata preuzeta iz idejnog rješenja. Istina je ta da kolčići demarkiraju granice zemljišnih parcela a ne gabarite građevine i trasu navodne ceste. Prema projektu koji je dobio dozvolu i konzervatorske uvjete planira se obnova pastirskih koliba u izvornoj suhozidnoj tehnici i u zatečenim gabaritima. Sav rad izvodit će se ručno bez ikakve mehanizacije i probijanja pristupnih putova. Kao suradnik i nadzor na realizaciji ovoga dijela projekta pozvana je nagrađivana udruga Dragodid koja je volonterskim radionicama već obnovila brojne druge suhozidne lokalitete diljem naše obale. Predviđeno je da se stanovi iznutra opreme izvornim skromnim inventarom i popratnim interpretativnim materijalima, te služe isključivo za edukativne svrhe i kao spomen nekadašnjeg pastirskog načina života.

Veće kućice prikazane na spomenutoj slici predviđene su za gradnju na Alanu, asfaltiranom cestovnom prijevoju na kojem već postoji planinarski dom i manje vikend naselje. Nastojalo ih se materijalima i oblikovanjem što više uklopiti u ambijent a ipak omogućiti njihovu modernu funkciju. U projektu su predviđena brojna održiva i ekološka rješenja koja bi ove kućice učinile pokaznim primjerom primjerene rekonstrukcije starijih objekata na području Velebita. Predviđena namjena ovih objekata nije komercijalno iznajmljivanje (zbog skromnih gabarita i opremljenosti to ionako ne bi polučilo značajan ekonomski efekt) već će se koristiti kao smještaj za znanstvenike, nadzornike, opremu, edukacijske i izletničke grupe te izviđače.

2. Predviđena gradnja ugrožava strogi rezervat prirode Rožanski i Hajdučki kukovi

Ton prezentacije čitatelja navodi na zaključak da se planirani zahvati namjeravaju izvesti unutar granica strogog rezervata prirode. Ovaj krivi zaključak kasnije su u svojem istupima na forumima demantirali i sami članovi Animalie no nažalost ne možemo ne primijetiti da je ova možda nenamjerna insinuacija pokrenula izrazito razumljiv no štetan sentiment među dijelom planinarske zajednice kojoj je prije nekoliko godina iz razloga zaštite prirode uskraćen pristup na

Hajdučke i Rožanske kukove. Pojavila se i teza da je rečena zabrana postavljena samo zato da se planinare udalji sa spomenutog područja kako bi se otvorio put njenoj komercijalizaciji i masovnom turizmu.

Pri promišljanju ovog projekta uzeta je u obzir blizina strogog rezervata i nosivi kapacitet Lubenovca te ni u kojem slučaju nije promišljano masovno dovođenje posjetitelja. Do Lubenovca će posjetitelji i dalje moći samo pješke, a kao glavnu publiku i korisnike ovog prostora vidimo upravo sve one koji žele autentični doživljaj tradicionalnog života na Velebitu.

3. Zahvat je inherentno nelegalan jer se radi o novoj gradnji a ne o obnovi, te stoga jer nije donesen prostorni plan N.P. Sjeverni Velebit te izdana dopuštenja predstavljaju pogodovanje privatnim interesima.

U projektu je predviđena isključivo obnova četiri postojeća pastirska stana na Lubenovcu i šest na Alanu u postojećim gabaritima i uz poštivanje svih konzervatorskih smjernica i uvjeta zaštite prirode izdanih od nadležnih tijela. Pravnu problematiku prostornog plana po kojem je izdana dozvola za zahvat ne možemo komentirati jer to izlazi iz okvira naše stručnosti, no u dobroj vjeri pretpostavljamo da su u postupku izdavanja iste nadležna tijela izvršila sve pravne provjere. Insinuaciju o pogodovanju privatnim interesima možemo komentirati samo našim iskustvom kao volonterskih savjetnika na projektu. Uprava N.P. Sjeverni Velebit je na ovom projektu izašla van uobičajenih očekivanja sa svojim nastojanjem da konzultira sve relevantne struke i dionike. Da gajimo ikakav dojam o pogodovanju privatnim interesima prekinuli bi suradnju i ne bi istupali u obranu ovog projekta. Naši osobni i stručni motivi za sudjelovanje u ovom projektu su želja da pomognemo u realizaciji dobre i opće korisne ideje, da vlastitim rukama vratimo pokoji kamen na zidove stanova na Lubenovcu te da jednog dana skuhamo puru ili ispečemo kruh pod pekom na oživljenom ognjištu ovih drevnih kućica.

Još par riječi o [namjeri](#) ovog projekta:

Javnosti je malo poznato da je krajobraz velebitskih pašnjaka na lokalitetima poput Mirova, Alana, Lubenovca i prekrasne cjeline Struge-Zelengrad, rezultat ljudskog korištenja kroz više stotina godina. Ovdje je izvorno rasla šuma i tek se kroz čovjekovo pašarenje stabilizirao novi mješoviti krajobraz koji danas povezujemo s Velebitom i koji je u ekološkom smislu bogatiji od prirodnog izvornika. Ovaj krajobraz je danas u jako lošem stanju jer su zadnjih 50 godina aktivnosti, koje su ga prirodno stoljećima stvarale i održavale, napuštene. Planinske livade, koje volimo na Velebitu, bez ispaše i ostale interakcije s čovjekom nestaju širenjem mlade šume, pastirske kolibe bez održavanja se vraćaju u hrpe kamenja iz kojih su i nastale. Danas nacionalni park ima tri mogućnosti:

1. Prepustiti krajobraz prirodi
2. Sam svojim kapacitetima održavati livade i krajobraz kao muzeološki primjerak
3. Potaknuti aktivnosti koje bi, poput tradicionalnog stočarenja, prirodno održavale krajobraz

Prvi scenarij će se neminovno desiti na 90% manje vrijednih lokacija, posebno u cjelinama na južnim primorskim padinama. Za drugi scenarij ni država ni park nemaju ljudskih ni financijskih kapaciteta, a i taj umjetni način održavanja baštine kroz konstantnu infuziju sredstava i truda je, u konzervatorskoj i zaštitarskoj praksi, zastario, te se već bar pola stoljeća u nacionalnim parkovima na zapadu pokušava zamijeniti "živim strategijama", poput spomenute treće mogućnosti.

Za razliku od onog što kruži ovih dana u javnosti, inicijativa NPSV-a da utroše sredstva koja su dobili ide upravo u tom pravcu. Zasadi "sjeme dobrog odnosa prema krajobrazu" koje bi poslužilo kao primjer i poticaj svima koji bi htjeli obnoviti svoje pastirske stanove. Postaviti

temelje za korištenje i prezentiranje velebitske pastirske baštine, primjer kako obnoviti pastirski stan na tradicionalan način, ili kako ga primjereno adaptirati za novu funkciju. Javna ustanova N.P. Sjeverni Velebit ne može sama ponovo pokrenuti stočarsku proizvodnju na Velebitu no može u budućnosti stanovništvu pružiti legalan okvir i primjer kako da pokrene na primjer agroturizam ili malu siranu te ga spojiti sa tržištem kroz projekte „brendiranja“ i plasman tradicijskih proizvoda.

Ne slažemo se s udrugom Animalia da obnova stočarenja na Velebitu nije realan i vrijedan cilj. Tradicijska proizvodnja je, što zbog turizma a što zbog domaće potražnje, tržišno sve vrijednija ekonomska grana, a upravo su u okviru mreže Natura 2000 realizirane brojne mjere poticanja tradicijskih praksi gospodarenja krajolikom, poput stočarenja kao sredstva njegova održavanja. (vidi: <http://www.high-nature-value-farming.eu/biodiversity/natura2000/>)

Lubenovac kakvog ga danas svi volimo bez čovjeka ne postoji. Kako danas očuvati krajobraz, kad su aktivnosti koje su ga stoljećima stvarale i održavale zamrle, su složena pitanja. Smatramo da je Nacionalni park Sjeverni Velebit kvalitetno započeo potragu za održivim rješenjima ovih problema, no čeka ga još dug put i potrebna mu je sva podrška i usmjeravanje. Sigurni smo da udruga Animalia svojom ekspertizom može u tom smislu odigrati konstruktivnu ulogu neovisnog promatrača i korektiva planiranih aktivnosti, te ju stoga upućujemo na dijalog i detaljno informiranje o stvarnim aktivnostima i ciljevima iza ovog projekta.

Srdačno,

Rene Lisac, dipl. ing. arh

mr. **Martina Ivanuš**, dipl. pov. umj.

Grga Frangeš, dipl. etn.

12. veljače 2012. godine,
Zagreb i Rijeka

O nama:

Rene Lisac radi na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, 10 godina da se aktivno bavi istraživanjima ruralnog prostora, pitanjima zaštite i održivog razvoja zaštićenih područja poput nacionalnih parkova i parkova prirode. Izradio je s Konzervatorskim odjelom u Gospiću studiju i plan kojim je zaštićen prostor Sjevernog Velebita i njegov krajobraz, zatim studiju o vršnom dijelu Srednjeg Velebita, izdaje nekoliko znanstvenih članaka na tu temu te aktivno prati aktivnosti i inicijative Nacionalnog parka Sjeverni Velebit. Dovršava doktorsku disertaciju na temu "strukture smjernica za planiranje održivih sveučilišnih kampusa".

Martina Ivanuš radi u Ministarstvu culture, uprava za zaštitu kulturne baštine. U Konzervatorskom odjelu u Gospiću radila je 8 godina na poslovima zaštite kulturne baštine, te sudjelovala u istraživanjima prirodno zaštićenih područja Ličko-senjske županije što je rezultiralo konzervatorskim studijama NP Sjevernog Velebita i Srednjeg Velebita. Dovršava doktorsku disertaciju na temu "Arhitektura i prostorno planiranje u Nacionalnom parku Plitvička jezera".

Grga Frangeš je etnolog konzervatorskog odjela u Rijeci. Prethodno radno iskustvo u Parku prirode Učka vezalo ga je uz problematiku odnosa ljudskih zajednica i okoliša te trenutno dovršava doktorsku radnju na temu "Međuodnos tradicijskog stočarstva i okoliša jugoistočne Europe". Dio je tima udruge 4 GRADA DRAGODID koji je prošle godine za svoj rad na očuvanju suhozidne baštine Jadrana dobio prestižnu europsku nagradu „Europa Nostra Heritage Award“.

U prilogu:

Slike pastirskih stanova na Velebitu: „nekad, danas i sutra?“

Sl. 1.
vizura na pastirsko
naselje_Struge Zelengrad

Sl. 2.
Stočarenje na Lubenovcu

Sl. 3.
Život u planini
Bunjevci pred kućom u Bliznicama

Sl. 4.
Život u planini
Bunjevka pred ljetnim stanom

Sl. 5.
Očuvani pastirski stan poput
stanova na Alanu

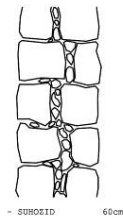

Sl. 6.
Ostaci pastirskih stanova na
Lubenovcu

ZID 0

KAMEN NOSIVI

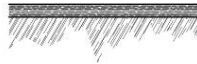
- SUROBID 60cm

KROV 0

- DREVNA ŠINDRA 3cm
- SJEVE 3-5cm
- KOR 15cm

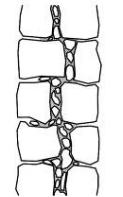
POD 0

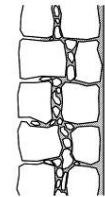
- NABIJENA SJEKA
- TLO

ZID 1

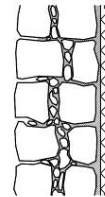
KAMEN NOSIVI

- KAMENI ZID ISPONJEN MORTOM 60cm

- KAMENI ZID ISPONJEN MORTOM 60cm
- UNUTARNJA ŽIGKA 3-5cm

- KAMENI ZID ISPONJEN MORTOM 60cm
- TOPLESKA ISOLACIJA 5-10cm
- UNUTARNJA ŽIGKA 3-5cm

KROV 1

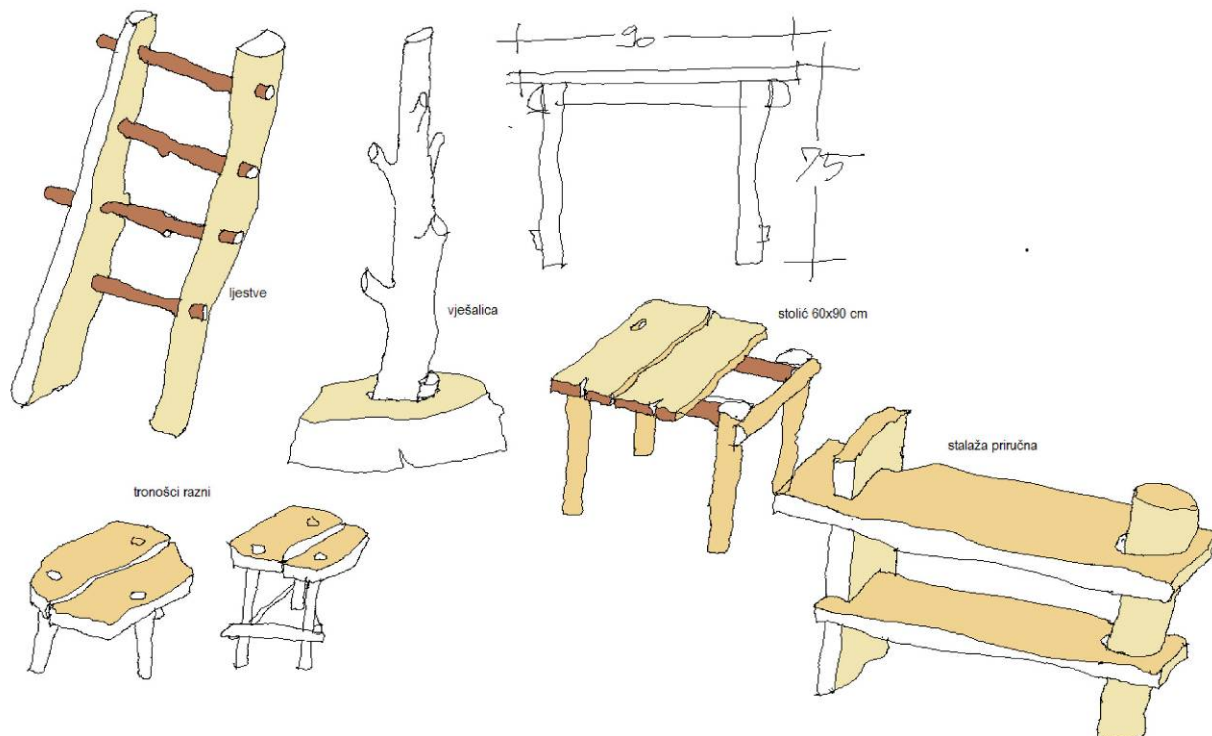
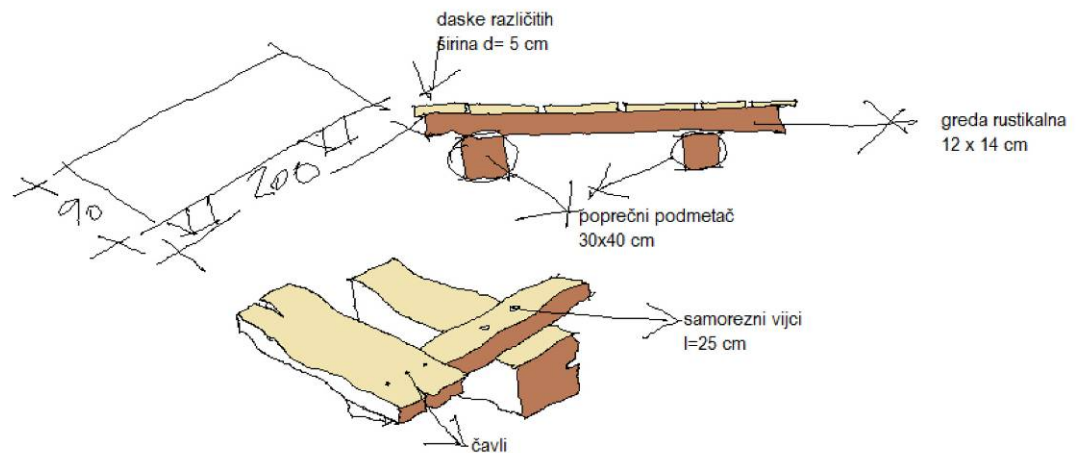
- DREVNA ŠINDRA 3cm
- SJEVE 3-5cm
- KOR 15cm
- DREVNA OBLIGA 3cm

POD 1

- DASČANI POD
- KAMENI POOLIGA
- TLO

Sl. 7.
Predviđeni način gradnje
detalji konstrukcija
(izvadak iz projekta)

Sl. 8.

Skice za izradu autentičnog
namještaja
(izvadak iz projekta)